

Fülöp Dóra,[♦] Hajnal István^{*}

Szerbia és Horvátország fegyverkezési versenye a 21. században Vitatott Rafale-beszerzések a Nyugat-Balkánon

DOI 10.17047/HADTUD.2025.35.E.225

Az elmúlt években kialakuló fegyveres konfliktusok Európa-szerte fegyverkezésre ösztönözték a kormányokat, ami alól a két nyugat-balkáni ország sem kivétel. A nemzeti biztonság szempontjából nélkülözhetetlen fegyverbeszerzésekhez, a védelmi kiadások nagymértékű emelkedéséhez a dinamikusán változó biztonsági környezet is hozzájárult. Míg Horvátország a délszláv válság tapasztalataira és szövetségi rendszerére támaszkodva elsősorban nyugati partnereire támaszkodik, Szerbia jellemzően az orosz és kínai védelmi ipari beszerzéseket részesíti előnyben. Miután Horvátország 2021-ben bejelentette, hogy MiG–21-es repülőgépeit negyedik generációs, használt Dassault Rafale-okra cseréli, 2024-ben Szerbia is megállapodott a francia gyártóval. A tanulmány célja a két ország diverszifikált védelmi beszerzéseinek összehasonlítása, különös tekintettel a vadászrepülő-megrendelésekre.

KULCSSZAVAK: Nyugat-Balkán, Szerbia, Horvátország, fegyverkezés

Arms race between Serbia and the Republic of Croatia in the 21st Century Controversial Rafale procurements in the Western Balkans

The armed conflicts that have appeared in recent years have encouraged governments to arm themselves across Europe, and the two Western Balkan countries are no exception. The dynamically changing security environment also contributed to the significant increase in defense spending and the acquisition of weapons, which are essential for national security. While Croatia, relying on its experience of the Yugoslav crisis and its alliances, relies primarily on its Western partners, Serbia typically prefers defense industry procurement from Russia and China. After Croatia announced in 2021 that it would replace its MiG-21s with fourth-generation used Dassault Rafales, Serbia also reached an agreement with the French aircraft manufacturer in 2024. The study aims to compare the diversified defense purchases of the two countries, with a particular focus on fighter aircraft orders.

KEYWORDS: Western Balkans, Serbia, Croatia, armaments

Bevezetés

Amikor Európa országainak fegyverkezéséről beszélünk, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a balkáni régió országait sem, ahol az utóbbi években szintén emelkedik a védelemre fordított kiadások aránya. A '90-es évek háborúi után a fegyverbeszerzésekre irányuló vizsgálatok jelentősége csökkent, az eltérő geostratégiai érdekek azonban Kelet-Közép-Európa szempontjából is meghatározó lépéseket eredményezhetnek. A téma az idei évre a magyar és nemzetközi sajtó figyelmét is felkeltette, mindazonáltal a szerb és horvát haderő beszerzésének összehasonlításával foglalkozó tanulmányok még nem állnak rendelkezésre.

[♦] Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz hallgató – *University of Public Service Doctoral School of Military Sciences, PhD student*; e-mail: dori.fulop@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-5241-8199>

^{*}HM Nemzetközi Együttműködési Főosztály, főosztályvezető; e-mail: hajnal.istvan071276@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-6817-9527>

Ugyanakkor a Magyar Honvédség fejlesztésének szempontjából sem mindegy, hogy a szomszédos országokban milyen irányba zajlik a haderő korszerűsítése.¹

A dokumentumelemzés módszerét alkalmazó, a két vizsgált ország sajtómegjelenéseit is felhasználó tanulmány célja a két ország védelmi ipari beszerzéseinek összehasonlítása, valamint a haderőfejlesztések rövid-, illetve hosszútávú regionális hatásainak elemzése. Ehhez két hipotézist állítottunk fel.

H1: A szerb és horvát védelmi ipar diverzifikáltsága meghatározza a két ország nemzetközi kapcsolatait és tovább mélyítheti a feszültséget a két ország között.

H2: A nem szövetséges védelmi ipari szereplők megjelenése (Oroszország, Kína) kockázatot jelenthet az európai védelmi ipar számára és geopolitikai feszültségeket generálhat.

Horvátország 2021 májusában jelentette be, hogy tizenkét használt Dassault Rafale F3R vadászgépet vásárol Franciaországtól. Andrej Plenković horvát miniszterelnök megerősítette, hogy Zágráb a negyedik generációs szuperszonikus vadászbombázók rendszerbe állítása mellett döntött, mellyel a korábban használt MiG–21-eseket váltja a horvát légierő.² A szerződés a Rafale-ok leszállítása mellett tartalmazza a pilóták kiképzését, szimulátort, illetve a repülőgép fegyverzetét is. Addig, amíg a Rafale-ok rendszerbe állítása, illetve a pilóták át-/kiképzése zajlik, NATO-kötelezettségének eleget téve 2024. december 1-jétől Magyarország Olaszországgal közösen látja el a horvát légtér ellenőrzését.

Sajtóértesülések szerint a horvát kormány az amerikai F–16 Block 70, az izraeli F–16 C/D és a svéd Gripen C/D ajánlatával szemben döntött³ a Dassault-ok beszerzése mellett. A döntésben a horvát elnök, Plenković szerint az is szerepet játszott, hogy Franciaország tagja az EU-nak és a NATO-nak, az Egyesült Királyság után az egyetlen európai atomhatalom, amely állandó tagja az ENSZ Biztonsági Tanácsnak, és amellyel Horvátország 2010-ben stratégiai partnerségi megállapodást írt alá.⁴ Az összesen tíz darab együléses, illetve a két darab kétüléses gép beszerzésével Horvátország nem csupán a NATO-ban betöltött szerepét erősíti, de elérte a Szövetség által támasztott célt is, hogy GDP-je 2%-át védelmi célokra fordítsa. A tizenkét Rafale repülőgép beszerzése a horvát védelmi szektor stratégiai döntése, a projekt összértéke pedig a Horvát Köztársaság függetlenné válása óta a horvát fegyveres erők legnagyobb beruházása. Az első hat, többcélú vadászrepülő 2024 áprilisában megérkezett az országba.⁵ 2024. év végéig további kettő, majd 2025-ben a maradék négy is elfoglalta helyét a plesoi bázison. A 999 millió eurós összértéket Horvátország 2022 és 2025 között, részletekben fizeti ki a beszállítónak.⁶

¹ Földi et al. 2018, 49–62.

² Mme Parly annonce une commande de 12 Rafale neufs en 2023 pour remplacer les avions vendus à la Croatie Zone Militaire. <https://www.opex360.com/2021/11/25/mme-parly-annonce-une-commande-de-12-rafale-neufs-en-2023-pour-remplacer-les-avions-vendus-a-la-croatie/> (Letöltve: 2024. 12. 06.)

³ Használt Rafale F3R gépeket vásárol Horvátország. JetFly <https://www.jetfly.hu/legierok/hivatalos-hasznalt-rafale-f3r-gepeket-vasarol-horvatorszag> (Letöltve: 2024. 12. 06.)

⁴ Rafale aircraft to arrive in Croatia in 2024, Government of Republic of Croatia. <https://vlada.gov.hr/news/rafale-aircraft-to-arrive-in-croatia-in-2024/32222> (Letöltve: 2024. 12. 08.)

⁵ Moderna Hrvatska vojna | Ministarstvo obrane Republike Hrvatske (A Horvát Köztársaság Védelmi Minisztériumának hivatalos oldala) <https://www.morh.hr/moderna-hrvatska-vojska/> (Letöltve: 2024. 12. 07.)

⁶ Rafale aircraft to arrive in Croatia in 2024, Government of Republic of Croatia. <https://vlada.gov.hr/news/rafale-aircraft-to-arrive-in-croatia-in-2024/32222> (Letöltve: 2024. 12. 08.)

Miután Horvátországba megérkeztek az első Rafale-ok, Szerbia Emanuel Macron látogatását követően 2024 augusztusában bejelentette, hogy szintén tizenkét Dassault Rafale-t vásárol Franciaországtól.

A légierő és a légvédelem Szerbia biztonsági szempontjából meghatározó szerepet tölt be a külső fenyegetésekkel szemben. A szerb légierő doktrínájában meghatározott feladatok közé tartozik többek között az operatív képességek kiépítése, a légtér szuverenitásának ellenőrzése és védelme, az elrettentés, légideszant-támogatás a szárazföldi erők műveletei során, légiszállítás, felderítés, kutatás-mentés, a polgári hatóságok támogatása nem fegyveres fenyegetések elhárításában, illetve részvétel többnemzetiségű műveletekben.⁷

A többcélú Rafale repülőgépek, illetve az új légvédelmi rendszerek beszerzése jelentős feladat a Szerb Légierő és Légvédelem számára. A szerb államvezetés döntése, miszerint a Szerb Fegyveres Erőket modern, többcélú repülőgépekkel szerelik fel, összhangban van a légierővel szemben támasztott követelményekkel, a beszerzést ugyanakkor a meglévő eszközök élettartama is szükségessé teszi. Szerbia jelenleg MiG-29-es vadászipilótákkal, J-22 Orao jugoszláv tervezésű csapásmérő és felderítőrepülővel, illetve G-4 Super Galeb jugoszláv kiképző repülőgépekkel rendelkezik.

A jelenleg megfigyelhető, repülőgépbeszerzésekkel kapcsolatos helyzet nem csak a Szerbia és Horvátország között fennálló fegyverkezési verseny tekintetében érdekes, hanem azért is, mert Franciaország egy nem EU- és NATO-tag országnak a szövetséges Horvátországgal szembeni fegyverkezését támogatja. Jóllehet, a beszerzés aggályokat vethet fel, ugyanakkor az európai érdek mégis megkívánja, hogy Szerbia védelmi beszerzéseit Oroszországtól és Kínától távolodva az Európai Unión belül oldja meg.

A szerb és horvát légierők megalakulásának körülményei

A Szerb Légierő és Légvédelem megalakulása

A Szerb Légierő és Légvédelem és Franciaország kapcsolata egészen a 20. század elejéig, a szerb légierő 1912. decemberi megalapításáig nyúlik vissza. A légierő, mint önálló haderőnem iránti igény elsőként a 19. század végén merült fel, amikor Szerbia megfigyelő léggömbök integrálását vetette fel a Szerb Királyság fegyveres erőibe. Koste Miletić kapitány 1902-ben, Oroszországban folytatott repülőtechnikai tanulmányait követően, első szerb repülőtisztként repülési osztály létrehozását javasolta. Az első hat kiválasztott tiszt és tiszthelyettes fél évet töltött egy franciaországi pilótaiskolában, majd hazatérésüket követően Szerbia három „Blériot”, három „Farman” és két „Depardissements” repülőgépet rendelt a hadsereg számára,⁸ és megalakult a niši székhelyű légierőparancsnokság. Az első Szerb Légierő

⁷ Ratno vazduhoplovstvo i protivvazduhoplovna odbrana (Légierő és Légvédelem) – a Szerb Fegyveres Erők hivatalos honlapja https://www.vs.rs/sr_lat/jedinice/vojska-srbije/ratno-vazduhoplovstvo-i-pvo (Letöltve: 2025. 05. 11.)

⁸ Simple Planes: Blériot IX - Serbian Army. <https://www.simpleplanes.com/a/vPq3Ib/Blériot-XI-serbian-army> (Letöltve: 2025. 05. 11.)

Parancsnokság magában foglalta a repülőgép- és léggömb- és léghajó osztályokat, hidrogéntermelő állomást és a galambpostát.⁹

1912 végére a szerb légierő már 12 repülőgéppel rendelkezett, ami meghatározó légifölényt jelentett a régióban, francia mértékkel pedig két századnak felelt meg. A balkáni háborúkat követően a légierő összesen hat pilótával, négy repülőgéppel és két léggömbbel lépett az első világháborúba. A következő években Szerbiában létrehozták a Repülőgép Századot, Repülőgép Raktárat, Repülőgép Parkot, 1916 januárban pedig az Első és Második Szerb Századot, amellyel az ország újra jelentős légierő birtokában volt.¹⁰

A Jugoszláv Néphadsereg szökött pilótái

A Honvédő Háború elején (1991) Horvátország nem rendelkezett önálló légierővel. Amikor a független Horvátország kikiáltása után a Jugoszláv Néphadsereg (JNA) megtámadta az országot, néhányan áttértek a horvátok oldalára. Rudolf Perešin elsőként dezertált MiG–21-essel a Jugoszláv Légierő Željava Légibázisáról (ma Horvátország és Bosznia-Hercegovina határán), hogy az ausztriai Klagenfurtban szálljon le. Ezt követően horvát küldetéseken vett részt, majd 1995-ben a szerb erők lelőtték.¹¹ 1992. február elején Danijel Borović Bihaćról menekült el, majd éjjel, teljes sötétségben a pulai kifutón landolt.¹² Őt hamarosan Ivica Ivandić és Ivan Selak követte, akik Zágrábban és Splitben szálltak le MiG-jeikkel. A következő években a fegyverembargó miatt a vadászrepülő csak illegális úton érkezhettek az országba. Horvát sajtóértesülések szerint a további gépek az ukrainai katonai többletből érkeztek a krk-i repülőtérre.¹³ Az így leszállított gépek számáról nem áll rendelkezésre adat.

A horvát légierő jelenleg tehát 1993–1994-ben vásárolt MiG–21bis vadászgépekkel rendelkezik, melyek elsősorban a vietnámi háború és egyéb helyi konfliktusok tapasztalatait követően lettek rendszeresítve az országban.¹⁴ Az aerodinamika, a hajtómű, az elektronikus berendezések és a fegyverek kialakításánál szempont volt, hogy a gépek maximális repülési képességekkel rendelkezzenek, alacsony magasságban. A Mikojan-Gurjevics MiG–21 „Fishbed”-et jellemzően szárazföldi vagy tengeri célpontok elleni légi harc-támogató (kis magasságból) és felderítő műveleti feladatok ellátására tervezték. Az első MiG–21-es már 1956-ban a levegőbe emelkedett, majd a ’60-as évek elején kezdték rendszeresíteni. Az

⁹ Ratno vazduhoplovstvo i protivvazduhoplovna odbrana (Légierő és Légvédelem) – a Szerb Fegyveres Erők hivatalos honlapja https://www.vs.rs/sr_lat/jedinice/vojska-srbije/ratno-vazduhoplovstvo-i-pvo (Letöltve: 2025. 05. 11.)

¹⁰ Aleksandar Bečić: Iz istorije Ratnog vazduhoplovstva Srbije: Ova fotografija krije svetski slavnog arhitektu. <https://aero.telegraf.rs/vojna-avijacija/4053255-iz-istorije-ratnog-vazduhoplovstva-srbije-ova-fotografija-krije-svetski-slavnog-arhitektu> (Letöltve: 2025. 05. 11.)

¹¹ Hrvatska je izgubila osam MiG-ova 21. Tri su aviona oborena u ratu, a pet tije kom vjezbi. *Vecernji list* <https://www.vecernji.hr/vijesti/hrvatska-je-izgubila-osam-mig-ova-21-tri-su-aviona-oborena-u-ratu-a-pet-tijekom-vjezbi-1157149> (Letöltve: 2024. 12. 08.)

¹² Uo. *Vecernji list*.

¹³ Uo. *Vecernji list*.

¹⁴ Oružazne Snage Republike Hrvatske, Borbeni Avioni mīg-21bis D https://www.osrh.hr/#rubData/HTML/HR/RAZNO/NAORU%C5%BDANJE/20150227_ZZ_Borbeni_avioni/Bo_rbeni_avioni_HR.htm (Letöltve: 2024. 12. 08.)

egyszerű, és gyorsaságra optimalizált kialakítás eleinte több műszaki hibát okozott, de a szovjet típus végül a világ legnagyobb számban gyártott vadászrepülőjévé vált.¹⁵

A MiG–21UMD a vadászgép kétüléses változata, mely Horvátországban „Kockica” néven vált ismertté. A Fishbedek 2014-ben estek át felújításon Ukrajnában, amikor egy 19,3 millió dolláros szerződés keretében tizenkét gép modernizációja történt meg.¹⁶

Fegyverkezés a Balkánon

Haderőfejlesztés Horvátországban

Az elmúlt években kirobbant fegyveres konfliktusok és a Nyugat-Balkán politikai feszültségei Horvátországot is a haderőmodernizációra, illetve a védelmi ipar fellendítésére készítette. A megnövekedett globális biztonsági fenyegetések hatására az elmúlt években számos korszerűsítési folyamat indult, amelyek jelentősen hozzájárulnak a horvát haderő képességeihez. A laktanyafelújítások és a katonák életszínvonalának növelése érdekében tett lépések a toborzás előkészületeinek tekinthetők, de a kötelező sorkatonai szolgálat bevezetését is megalapozták. A tizenkét Rafale többcélú vadászrepülőgép a horvát kormány és a zágrábi Védelmi Minisztérium eddigi legnagyobb beruházása, de korántsem jelenti a beszerzések végét. Ivan Anušić védelmi miniszter 2024. novemberben írt alá a Bayraktar TB2 pilóta nélküli harci repülőgép beszerzésére vonatkozó szerződést. A hat drón 67 millió eurós ára a komplett drónrendszerre (irányítóközpont, kiképző szimulátor, földi megfigyelőállomás, karbantartási eszközök) vonatkozik, és tartalmazza a Horvát Fegyveres Erők állományának kiképzését is.¹⁷

A harckocsi- és páncélozott harci járműpark megújítása érdekében a horvát védelmi miniszter 2024. októberben írt alá szándéknyilatkozatot Boris Pistorius német védelmi miniszterrel. A dokumentum megerősíti Horvátország 50 darab Leopard 2A8 harckocsi beszerzésére irányuló szándékát, illetve rögzíti 30 darab M-84¹⁸ harckocsi és 30 BVP M-80 gyalogsági harcjármű átadását Németország számára.¹⁹ A volt jugoszláv technika Németország közreműködésével Ukrajna támogatásához járul hozzá, 4,1 millió eurós darabonkénti ellenértéke pedig elősegíti a Leopardok pénzügyi forrásainak előteremtését.

Horvátország 2022-ben kezdeményezte M2 Bradley-k beszerzését annak érdekében, hogy BVP M-80-asait lecserélje. Az Egyesült Államok hidegháború idején kifejlesztett gyalogsági járműveinek első példányai 2025. januárban érkeztek Horvátországba. A 89 darab

¹⁵ Mikojan-Gurjevics MiG–21 „Együlési rakéta”

<https://elfnet.hu/haditechnika/repulok/mikojangurjevicsmig21.php> (Letöltve: 2024. 12. 08.)

¹⁶ Megérkezett az első MiG–21-es Horvátországba. Honvedelem.hu <https://honvedelem.hu/hatter/haditechnika/megerkezett-az-első-felujitott-mig-21-es-horvatorszagba.html> (Letöltve: 2024. 12. 08.)

¹⁷ Ministry of Defence of the Republic of Croatia: Moderan i moćan besposadni sustav Bayraktar dolazi u Hrvatsku vojsku. <https://www.morh.hr/moderan-i-mocan-besposadni-sustav-bayraktar-dolazi-u-hrvatsku-vojsku/> (Letöltve: 2025. 04. 13.)

¹⁸ A szovjet T–72 jugoszláv változata.

¹⁹ Ministry of Defence of the Republic of Croatia: Ministri Anušić i Pistorius potpisali Pismo namjere za nabavu novih moćnih Leoparda 2A8. <https://www.morh.hr/ministri-anusic-i-pistorius-potpisali-pismo-namjere-za-nabavu-novih-mocnih-leoparda-2a8/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

Bradley beszerzéséről szóló 196,4 millió dolláros szerződés 51,2 millió USD amerikai hozzájárulást tartalmaz. A 2026-ig leszállítandó harcjárművek az M2A2 ODS változaton alapulnak, és horvátországi felújításon esnek át, mielőtt a fegyverrendszerek integrálása megtörténik.²⁰

Horvátország 2024-ben jelentette be, hogy 4 meglévő UH-60M Black Hawk helikoptere mellé, további 8 Black Hawkot vásárol.²¹ A 273,8 millió USD összértékű helikopterek felét az Egyesült Államok adományából juttatják Horvátországba,²² a maradék négyet a horvát állami költségvetésből, hároméves költségvetési időszakban biztosítja az ország. A csapatszállítása, terrorelhárításra, kutatás-mentésre és harci támogatásra tervezett helikopterek leszállítása várhatóan 2028-ra fejeződik be.

A Horvát Köztársaság Kormánya 2024. december 20-i ülésén jóváhagyta az amerikai fejlesztésű HIMARS rakétatüzérségi rendszer 262,2 millió euró értékben történő beszerzését. Az új eszközök vásárlása mellett a Védelmi Minisztérium hozzájárulást kapott az AN/FPS-117 radarrendszer korszerűsítéséhez is.²³

Szerb haderőfejlesztés

Szerbia katonai eszközeinek többsége olyan jugoszláv örökség, mely a belgrádi központú Jugoszláv Néphadsereg részére készült a hidegháború idején. A 21. században megjelenő konfliktusok, illetve az ezt követő nemzeti haderőfejlesztések arra sarkallták Szerbiát, hogy újra a régió meghatározó katonai szereplőjévé próbáljon válni. Az ország ezért az utóbbi években toborzókampányba és fegyverkezésbe kezdett, amelynek középpontjában a harci- és szállítórepülőgépek, többcélú helikopterek, légvédelmi rendszerek, páncélozott szállítókapacitások, a különleges műveleti erők, illetve a tüzérségi eszközök állnak. Az új védelmi ipari beszerzések mellett Szerbia a már meglévő harckocsik, illetve gyalogsági harcjárművek modernizációjára is jelentős figyelmet fordít.

A történelmi és kulturális közelségnek köszönhetően Szerbia és Oroszország erős politikai kapcsolatai a katonai együttműködés területén is megmutatkoznak. Oroszország 2017-ben hat MiG-29-est adományozott Szerbiának, mely 2019-ben további négy MiG-gel növelte Fehéroroszország jóvoltából.²⁴

Annak ellenére, hogy Szerbia az 1999-es NATO bombázások hatására távolságtartó a nyugati világgal szemben, az utóbbi években egyfajta diverzifikáció figyelhető meg az ország védelmi iparában. Ennek első lépéseként Szerbia 2016-ban összesen kilenc többcélú Airbus

²⁰ Global Defense News: Croatia begins live fire training on US-supplied M2A2 Bradley fighting vehicles to increase combat readiness. <https://armyrecognition.com/news/army-news/2025/croatia-begins-live-fire-training-on-us-supplied-m2a2-bradley-fighting-vehicles-to-increase-combat-readiness> (Letöltve: 2025. 04. 13.)

²¹ Lockheed Martin: Croatia Triples Black Hawk Fleet with Purchase of Eight Additional Helicopters. <https://news.lockheedmartin.com/2024-07-12-Croatia-Triples-Black-Hawk-Fleet-with-Purchase-of-Eight-Additional-Helicopters> (Letöltve: 2025. 04. 13.)

²² Government of the Republic of Croatia: Minister: Procurement of eight Black Hawk helicopters milestone for Croatia. <https://vlada.gov.hr/news/minister-procurement-of-eight-black-hawk-helicopters-milestone-for-croatia/42119> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

²³ Ministry of Defence of the Republic of Croatia: The Government of the Republic of Croatia agrees to the procurement of HIMARS. (Letöltve: 2025. 04. 13.)

²⁴ Vojske Srbije | Naoružanje Vojske Srbije. https://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/naoruzanje (Letöltve: 2024. 12. 07.)

H145M beszerzéséről állapodott meg a francia Airbus-szal.²⁵ A Szerb Légierő 126. Légi megfigyelő, jelentő és irányító dandár 2025 elején megkezdte a THALES GM-400 nagy hatótávolságú radarokra történő átállást.²⁶ A beszerzés célja Szerbia légi felderítési és felügyeleti képességének megerősítése, miután Belgrád ez idáig a szintén a francia gyártó által leszállított GM-200-ra támaszkodott.²⁷ Az orosz adományok és a nyugati beszerzések mellett Belgrád a kínai állam tulajdonában lévő China Aerospace Science and Technology Corporation (CASC) Rainbow drónsalád pilóta nélküli drónjai és az FK-3 légvédelmi rakétarendszerek beszerzéséről döntött.²⁸

Kínával, 2019-ben kötött megállapodása értelmében a kínai légvédelmi rakétarendszer 2022-ben érkezett Belgrádba.²⁹ A jól manőverezhető, irányítási központból, rakétavetőből, radarból és logisztikai járművekből álló új rakétarendszerrel jelentősen nőtt a légtérellenőrzési- és védelmi képesség Szerbiában. A szerb hatóságok 2025 elején bejelentették, hogy a kínai gyártmányú FK-3 légvédelmi rendszerek már a 250. Légvédelmi Rakétadandár szolgálatában állnak.³⁰

Az FK-3 beszerzése volt az első alkalom, hogy Kína közép és nagy hatótávolságú légvédelmi rakétarendszert exportált Európába.³¹ A tranzakciónak a gazdasági érdeken kívül az is célja lehet, hogy Pekinget segítse azon törekvésében, hogy Szerbián keresztül belépjen az európai védelmi piacra. Amerikai tisztviselők 2020-ban figyelmeztették Belgrádot, hogy ne vásároljon HQ-22-es kínai rakétarendszereket, melyek exportváltozata FK-3 néven ismert. Felhívták Szerbia figyelmét, hogy akár az Európai Unióhoz, akár más szövetségesekhez szeretne csatlakozni, katonai felszereléseit a nyugati szabványokhoz kell igazítania.³² Az FK-3 szerbiai importja meglepte az orosz védelmi ipart, miután arra számított, hogy Belgrád az orosz gyártású S-300-at vásárolja meg.

Szerbia ez év januárban erősítette meg, hogy jelentős szerződést kötött az Elbit Systems izraeli védelmi vállalattal, amely a legkorszerűbb rakétatüzérséget és pilóta nélküli légijármű

²⁵ World Aviation Defense & Security News: Serbia orders nine H145M light utility rotorcraft from Airbus Helicopters. <https://armyrecognition.com/news/aerospace-news/2016/serbia-orders-nine-h145m-light-utility-rotorcraft-from-airbus-helicopters> (Letöltve: 2025. 04. 13.)

²⁶ Oružje Online: Srbija uvodi u operativnu upotrebu novi radar dalekog dometa GM-400 Alfa, francuske kompanije Thales. <https://oruzeonline.com/2025/01/28/srbija-uvodi-u-operativnu-upotrebu-novi-radar-dalekog-dometa-gm-400-alfa-francuske-kompanije-thales/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

²⁷ Balkanska Bezbednosna Mreža. <https://www.balkansec.net/post/novi-radar-vojske-srbije-vidi-do-rijeke-be%C4%8Da-i-ukrajine> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

²⁸ China delivers FK-3 medium range air defense missiles to Serbia | Global Defense News Army Recognition Group. <https://armyrecognition.com/news/army-news/2022/china-delivers-fk-3-medium-range-air-defense-missiles-to-serbia> (Letöltve: 2024. 12. 07.)

²⁹ Serbia's Arms Deals Show It's Tilting Away From Russia and Toward China. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2022/05/11/serbias-arms-deals-show-its-tilting-away-from-russia-and-toward-china/> (2024. 12. 08.)

³⁰ Ministry of Defence of the Republic of Serbia: Powerful FK-3 missile system guards Serbian skies. <https://www.mod.gov.rs/eng/21907/mocni-raketni-sistem-fk-3-cuva-nebo-srbije21907> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

³¹ China delivers FK-3 medium range air defense missiles to Serbia. *Global Defense News* <https://armyrecognition.com/news/army-news/2022/china-delivers-fk-3-medium-range-air-defense-missiles-to-serbia>

³² Dusan Stojanovic: Serbia shows off new Chinese anti-aircraft missile system. *Defense News* <https://www.defensenews.com/training-sim/2022/05/07/serbia-shows-off-new-chinese-anti-aircraft-missile-system/> (Letöltve: 2024. 12. 07.)

rendszereket biztosítja számára. A 335 millió USD értékű szerződés a PULS (*Precise & Universal Launching System*) rakéta-sorozatvető és a Hermes 900 drónokat tartalmazza, ami stratégiai lépést jelent Szerbia védelmi modernizációs erőfeszítéseiben.³³ A PULS rendszerrel Szerbia olyan rakéta-sorozatvető rendszerre tesz szert, amely változó hatótávolsággal képes az Accular, a 150 km-es Extra és Predator Hawk ballisztikus rakéták indítására.³⁴ Amellett, hogy Szerbia valószínűleg ezzel igyekszik ellensúlyozni a horvát M142 HIMARS önjáró rakéta-sorozatvető beszerzést,³⁵ jelentősen nő a precíziós csapásmérő képessége is.

Szerb Rafale-beszerzések

2024-ben a nyugat-balkáni ország bejelentette, hogy tizenkét darab új Rafale vadászrepülő beszerzéséről állapodott meg Franciaországgal. Az összesen 2,7 milliárd euro értékben beszerzett eszközök első példányai várhatóan 2028-ban érkeznek Szerbiába, az ezt követő két évben pedig a teljes megrendelés leszállítása megtörténik.³⁶ Szerb sajtóértesülések szerint a belgrádi Védelmi Minisztérium és a Dassault között tavaly aláírt szerződés nem csak a repülőgépek és felszerelések beszerzését, hanem ipari együttműködési csomagot is tartalmaz. A Dassault és egyéb francia védelmi ipari vállalatok különös figyelmet fordítanak olyan területekre, mint például a repülőgépszerkezetek, repüléselektronika, optoelektronika és más modern rendszerek gyártása Szerbiában.³⁷ Nenad Miloradović, anyagi erőforrásokért felelős miniszterhelyettes az IDEX2025 Nemzetközi Védelmi Kiállítás és Konferencián úgy nyilatkozott, hogy a Rafale repülőgépek teljes hadműveleti képességének tervezett elérése 2030 végére várható, a szerződés pedig tartalmazza a szükséges képzés-kiképzés és a felszerelés részleteit, illetve a légierő és a légvédelmi erők infrastruktúra fejlesztését is.³⁸ A kezdő fegyvercsomag után Szerbia új szerződés megkötését tervezi annak érdekében, hogy a vadászrepülőket újabb generációs fegyvercsomaggal szereljék fel, illetve integrálja saját fegyvereit a Dassault gépekbe. Mivel Szerbia nem NATO tagország, nem rendelkezik Link16-eléréssel,³⁹ így a szerb Rafale-okban speciálisan kifejlesztett adatkapcsolat lesz, amely a szövetség tagjai számára elérhető kódokat és frekvenciákat használ és azzal egyenértékű

³³ Defence Industry Europe: Serbia orders PULS rocket artillery systems, Hermes 900 drones from Elbit. <https://defence-industry.eu/serbia-orders-puls-rocket-artillery-systems-hermes-900-drones-from-elbit/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

³⁴ Elbit Systems Awarded Contracts Worth Approximately \$335 Million to Supply Defense Systems to a European Country. <https://www.elbitsystems.com/news> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

³⁵ The Government of the Republic of Croatia agrees to the procurement of HIMARS – Ministry of Defence of the Republic of Croatia. <https://www.morh.hr/en/the-government-of-the-republic-of-croatia-agrees-to-the-procurement-of-himars/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

³⁶ Nova Ekonomija: Prvi „rafal“ u Srbiji 2028. godine: Poznato kad stižu svi francuski avioni. <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/prvi-rafal-u-srbiji-2028-godine-poznato-kad-stizu-svi-francuski-avioni> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

³⁷ Petar Vojinovic: Srpski ugovor za nabavku Rafala podrazumeva opsežnu industrijsku saradnju sa francuskim kompanijama, planira se integracija srpskog preciznog naoružanja vazduh-zemlja. <https://tangosix.rs/2025/28/03/ekskluzivno-srpski-ugovor-za-nabavku-rafala-podrazumeva-opsežnu-industrijsku-saradnju-sa-francuskim-kompanijama-planira-se-integracija-srpskog-preciznog-naoruzanja-vazduh-zemlja/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

³⁸ Uo. Vojinovic.

³⁹ Katonai adatkapcsolati hálózat, amelyet a NATO tagországok és szövetségesek használnak a MIDS IPO engedélyével.

teljesítményre képes. A Szerb Légierő és Légvédelem védett, saját C2 rendszerrel rendelkezik majd. A Szerb Légierő számára megrendelt Rafale negyedik generációs vadászgépek fegyverzetével kapcsolatos aggályok következtében a franciák nem engedélyezték a gépek MDBA METEOR nagy hatótávolságú (100 km feletti) rakétával történő felszerelését, ezzel biztosítva, hogy a szerb Rafale-ok csak korlátozott kihívást jelentsenek a NATO légierővel szemben.⁴⁰ A METEOR-hoz való hozzáférés kulcsfontosságú kérdés a Rafale-ok teljesítményében. Mivel a rakéta teljesítménye az amerikai AIM-260, az orosz R-77M, illetve a kínai PL-15 hatékonyságához hasonlítható,⁴¹ nélküle a vadászgépek elesnek a nagy hatótávolságú levegő-levegő képességtől és csak a közepes hatótávolságú MICA rakétákkal rendelkezhetnek.⁴² Szerbia új vadászgépei a 80 km hatótávolságú MICA rakétákkal gyengébbek lesznek, mint a korábban rendszerben lévő MiG-29-esek, amelyek 100 km hatótávolságú R-77-es rakétákkal rendelkeztek.

A Dassault Rafale

A 2022. február 24-én Ukrajna ellen indított háború, majd a 2023. október 7-én kibontakozó izraeli–palesztin konfliktus felhívta a világ figyelmét a sebezhetőségre, a helyi és regionális konfliktusok kialakulásának veszélyére. Európa ezen felül saját védelmi képességeinek hiányosságaival is szembesült, ezért nem csak a törékeny államokban, de a kontinens stabil területein is gyors fegyverkezés kezdődött. Az ukrajnai háború rávilágított az elavultnak hitt tömeghadseregek fontosságára, és felhívta a figyelmet arra is, hogy a harci drónok bevetése önmagában nem jelent megfelelő felderítő, vadász és támadóképességet. Azzal, hogy az országok (regionális) légifőlény megszerzésére törekednek, olyan eszközökre van szükségük, amelyek a bevetés során egyidőben több képességgel is rendelkeznek, ezáltal több küldetést tudnak teljesíteni. A repülőgéphordozóról és szárazföldi bázisról egyaránt indítható Rafale kéthajtóműves vadászpilóta nélküli repülőgép 2004 óta van hadrendben a francia haditengerészetnél, 2006 óta pedig a francia légierő is alkalmazza.⁴³ A Dassault adatai szerint 10,9 méteres szárnyfeszítávolságával és 15,3 méteres hosszával 1,8 Mach, azaz 2205 kilométer per óra maximális sebesség elérésére képes Rafale felfegyverezhető METEOR levegő-levegő rakétákkal, SCALP nagyhatótávolságú rakétákkal, hagyományos nem irányított bombákkal, illetve lézervezérelt bombákkal.

A gyártó Dassault weboldala szerint a Rafale az alábbi feladatok végrehajtására alkalmas:

- Légvédelem/légtérellenőrzés.
- Felderítés.

⁴⁰ *Military Watch Magazine*: Serbia Gets Egypt-Style Treatment With Downgraded Rafale Fighters: No Long Range Air to Air Missiles For French Jets. <https://militarywatchmagazine.com/article/serbia-downgraded-rafale-no-missiles> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

⁴¹ Douglas Barrie: Air-to-air warfare: speed kills. *Military Balance Blog* <https://www.iiss.org/online-analysis/military-balance/2022/09/analysis-air-to-air-warfare-speed-kills/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

⁴² MDBA Systems: METEOR datasheet. <https://www.mbda-systems.com/products/air-dominance/meteor> (2025. 04. 12.)

⁴³ Dassault Aviation hivatalos oldala <https://www.dassault-aviation.com/en/defense/rafale/> (Letöltve: 2024. 12. 07.)

- Nukleáris elrettentés.
- Levegő-föld precíziós csapás.
- Légitámogatás.
- Hadihajók elleni légitámadás.
- Légi utántöltés.⁴⁴

A Rafale-ok sikeres bevetései Afganisztánban, majd a líbiai NATO beavatkozás után a Dassault régi vásárlói mellett egyre több ország döntött úgy, hogy az orosz–amerikai vadászpilóta-versenyből kiszállva Lockheed-Martin F-16-osait és MiG-21-esait a francia gyártó gépeire cseréli. Ez idáig a következő megrendeléseket könyvelheti el a Rafale:

- Egyiptom: 55 db,
- India: 36 db,
- Katar: 36 db,
- Görögország: 12 db új és 12 db használt (francia légierőtől),
- Egyesült Arab Emírségek: 80 db,
- Indonézia: 42 db,
- Horvátország: 12 db használt (francia légierőtől),
- Szerbia: 12 db.

Rafale-generációk: F1-F4

A Rafale-ok evolúciója a képességfejlesztéssel gyorsan fejlődik, melyet a Dassault ún. sztenderdekkel jelöl. Az első, F1 szabvány csak levegő-levegő képességgel rendelkezett. Első műveletét 2004-ben, a francia haditengerészet által a Charles de Gaulle nukleáris repülőgép-hordozóról indítva hajtotta végre az „Enduring Freedom” során. Az új képességgel ellátott F2 szabvány 2006-ban állt szolgálatba a francia légierőnél és a haditengerészetnél. Az immáron levegő-levegő és levegő-föld kapacitásokkal ellátott új modell többcélú, azaz egy azon küldetés során több profil ellátására alkalmas. A stratégiai és taktikai felderítő küldetésekhez használható, új generációs AREOS (*Airborne REcce Observation System*) poddal és FSO-val rendelkező, AM39 Exocettel és a nukleáris képességet képviselő ASMPA-val felszerelt első F3-as Rafale-t 2008-ban szállították le a francia légierőnek és a haditengerészetnek. A francia légierő 2023 elején kezdte el használni az első F4-es Rafale repülőgépeket, és jelenleg a teljes flotta F4 szabványra történő átállítása zajlik. 2023. márciusban a francia Védelmi Beszerzési Ügynökség minősítette az F4.1 szabványt. A Front Sector Optonics (FSO) új IRST (*Infrared Search and Track*) funkcióval növeli a Rafale-ok légtérvédelmi képességét, mellyel nem csak a nagyfelbontású képek minősége javul, de a pilóták éjjel és nappal képesek lesznek beazonosítani célpontjukat, illetve fegyverzetüket. Ezen felül az új generáció szintetikus apertúra radarral (SAR), GMTI (Ground Mobile Target Indication) móddal, új kijelzőkkel,

⁴⁴ Dassault Aviation hivatalos oldala <https://www.dassault-aviation.com/en/defense/rafale/omnirole-by-design/> (Letöltve: 2024. 12. 07.)

jobb felbontással gazdagodik, miközben a kiegészítő műholdas kommunikáció is fejlesztésen esik át.

Szerbia és Horvátország Rafale-beszerzésének kérdései

Szerbia Rafale-beszerzését több szakértő is aggályosnak nevezte, miután nem állnak rendelkezésre egyértelmű információk a volt jugoszláv ország szerződésével kapcsolatos részletekről. Horvátország már Andrej Plenković 2021-ben történt bejelentésében jelezte, hogy a kormány a használt Rafale F3R-t választotta a Viper és a MiG helyett, az viszont egyelőre nem egyértelmű, hogy a Rafale mely típusa váltja a jelenleg hadrendben lévő tizennégy MiG–29 és a tizenhét előregedett J–22-es gépet Szerbiában.⁴⁵ A *La Tribune* francia lap értesülései szerint Szerbia F3-as Rafaleokat vásárol, a vételár pedig nem tartalmazza a fegyverzetet.⁴⁶ Ezzel szemben Aleksandar Vučić szerb elnök nyilatkozata szerint a repülőgépek közepes hatótávolságú levegő-levegő rakétákkal érkeznek az országba.⁴⁷

A horvát *Jutarnji* vezető napilap szeptemberi cikkében Aleksandar Vučić „Zastava2024” gyakorlaton elhangzó beszédét idézi,⁴⁸ ahol újságírói kérdésre a szerb elnök arról beszélt, Szerbia mindenből a legjobbat vásárolja. Kiemelte, hogy a legmodernebb Rafale-ok, az F4-esek érkeznek majd az országba, melyeket a francia légierő idén februárban állított rendszerbe.⁴⁹ Vučić beszédében kitért a repülőgépekhez tartozó fegyverekre is. Ezek szerint Görögország tizenkét használt és tizenkét új Rafale-jához Meteor levegő-levegő rakétákat vásárol majd, Szerbia és Horvátország pedig Mica rakétákat szerez be.^{50 51}

A horvát Védelmi Minisztérium által nyilvánosságra hozott dokumentum

Egy, a horvát Védelmi Minisztérium weboldalán található cikk szerint⁵² a Dassault Aviation, és az MBDA France, a Safran Electronic & Defense és Horvátország között megkötött szerződés szerint a horvát Rafale-ok semmiben nem különböznek a francia légierő által korábban használt repülőgépektől. Ez részben eloszlatta a lakosság azon kétségeit, hogy Horvátország gyengébb elektronikával és eszközökkel veszi majd át a használt gépeket, és

⁴⁵ Pourquoi la vente de Rafale à la Serbie inquiète. *Le Point* https://www.lepoint.fr/monde/pourquoi-la-vente-de-rafale-a-la-serbie-inquiete-30-08-2024-2568961_24.php#11 (Letöltve: 2024. 12. 05.)

⁴⁶ La Serbie s'offre le Rafale de Dassault Aviation. <https://www.latribune.fr/entreprises-finance/industrie/aeronautique-defense/la-serbie-s-offre-le-rafale-de-dassault-aviation-1005142.html> (Letöltve: 2024. 12. 07.)

⁴⁷ Serbia to buy 12 Rafale fighter jets in nod to European industry. | *Defense News* <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/08/30/serbia-to-buy-12-rafale-fighter-jets-in-nod-to-european-industry/> (Letöltve: 2024. 12. 06.)

⁴⁸ A beszéd megtekinthető Aleksandar Vučić Youtube csatornáján: Вучић: Поносан сам на Војску Србије | <https://www.youtube.com/watch?v=tQp-3jG8BxA&t=836s> (Letöltve: 2024. 12. 07.)

⁴⁹ Vučić otkrio nove detalje o Rafaleima za Srbiju pa ispalio zanimljivu 'informaciju' o hrvatskim avionima: 'Evo što oni mogu dobiti...' *Jutarnji* | <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/vucic-otkrio-nove-detalle-o-rafaleima-za-srbiju-pa-ispalio-zanimljivu-informaciju-o-hrvatskim-avionima-evo-sto-oni-mogu-dobiti-15504349> (Letöltve: 2024. 12. 07.)

⁵⁰ Uo. *Jutarnji* (9).

⁵¹ Megjegyzés: a horvát rakétabeszerzésről nem állnak rendelkezésre információk.

⁵² Davor Ivanković: Hrvatska kupila projektil SCALP EG, protubrodске Exocet, možda i Meteore. *Večernji list, Hrvatske* 2023. 10. 16. <https://www.morh.hr/wp-content/uploads/2023/10/2023-10-16-vl-1.pdf> (Letöltve: 2024. 12. 08.)

bizonyossá tette, hogy AESA radarral és SPECTRA rendszerrel felszerelve érkeznek az országba. A cikk szerint a dokumentum a következőket tartalmazza:⁵³

- MICA RF és MICA IR BVR/WR levegő-levegő rakéta.
- Földi célpontok elleni támadásra klasszikus 110, 220, 450 és 900 kg-os nem irányított bomba.
- 110, 220, 450 és 900 kg-os irányított bomba.
- 125, 250, 500 és 1000 kg-os AASM HAMMER levegő-föld irányított bomba.
- 68 mm nem irányított rakéta.
- Brimstone páncéltörő rakéta.
- SCALP EG cirkálórakéta.
- AM39 Exocet hajók elleni irányított rakéta.

A lista nem tartalmazza az MBDA legújabb francia nagyhatótávolságú levegő-levegő rakétáját, a METEOR-t, amellyel számos ország légierije igyekszik erősíteni fegyvereit. Nem hivatalos információk szerint a szerződés kiterjed ugyan a METEOR rakéták Horvátországnak történő eladására, ezek leszállítása azonban csak szükség esetén történne meg.⁵⁴

A francia kormány azon döntése, hogy Rafale vadászgépeket ad el Szerbiának, kétségeket ébresztett a horvát kormányban. Horvátország eredetileg 2030-ra tervezte az F3-as Rafale-ok korszerűsítését, de a Belgrádba érkező F4-esek híre felgyorsította a fejlesztéssel kapcsolatos terveket. A francia hadsereg hivatalos információi szerint az F4.1-es szabványra való frissítés olyan szoftvermodernizációt tartalmaz, amely a jobb motorteljesítmény és optimalizált üzemanyagfelhasználás mellett új képességeket ad a repülőgépnek. A frissítés ezen túl növeli a kibertámadásokkal szembeni védelmet, illetve a MICA rakéta továbbfejlesztett változatát, a MICA NG-t is képes kezelni.⁵⁵

Összegzés

A Balkán régió, különösen Szerbia és Horvátország, hosszú ideje politikai és katonai feszültségek színtere. Az utóbbi években mindkét ország jelentős fegyverbeszerzéseket hajtott végre, amelyeket a regionális stabilitás és a nemzeti biztonság szempontjából is fontosnak tartanak. A most látható folyamat azonban nem újkeletű, hiszen a délszláv válság idején is megfigyelhettünk hasonlókat. A háború idején a fegyverbeszerzés és a fegyverkezési verseny központi szerepet játszott a konfliktusokban. A Jugoszláv Néphadsereg (JNA) központi irányítása alá vonta a területvédelmi erőket, ami Horvátországban fegyverhiányt

⁵³ Ministarstvo obrane Republike Hrvatske (A Horvát Köztársaság Védelmi Minisztériumának hivatalos oldala) Dokument otkriva: hrvatski Rafalei imat će istu opremu kao i francuski. <https://www.morh.hr/vecernji-list-dokument-otkriva-hrvatski-rafalei-imat-ce-istu-opremu-kao-i-francuski/> (Letöltve: 2024. 12. 08.)

⁵⁴ Naoružavanje: Nadograđujemo Rafale, kupujemo nove rakete i haubice... Anušić: 'Ne žurimo u koaliciju voljnih'. <https://www.nacional.hr/naoruzavanje-nadogradujemo-rafale-kupujemo-nove-rakete-i-haubice-anusic-ne-zurimo-u-koaliciju-voljnih/> (Letöltve: 2025. 04. 13.)

⁵⁵ Krešimir Žabec: Nakon pakta Francuske i Srbije Hrvatska krenula u novu akciju: Dobivamo najmodernije Rafale i ubojite rakete!? https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nakon-pakta-francuske-i-srbije-hrvatska-krenula-u-novu-akciju-dobivamo-najmodernije-rafale-i-ubojite-rakete-15566894?cx_linkref=jl_home_g2_g3 (Letöltve: 2025. 04. 12.)

eredményezett, és hozzájárult a függetlenségi háború kitöréséhez.⁵⁶ Az ENSZ fegyverszállítási tilalma, amelyet 1991-ben Jugoszlávia területére rendeltek el, majd később Szerbia és Montenegró területére korlátoztak, tulajdonképpen a szerbeket segítette, mivel a jugoszláv fegyverarzenál nagyrészt szerb kézen volt.

A Nyugat-Balkán térségében tapasztalható fegyverbeszerzések, különösen e két ország esetében, számos kül- és belpolitikai következménnyel járhatnak. Ezek a fejlemények nem csak a két ország közötti kapcsolatokat befolyásolhatják, hanem a térség stabilitását is érinthetik. Érdekes elválasztani a hosszú és rövidtávú hatásokat, valamint azt, hogy ezek miként hathatnak a szerb–horvát viszonyra.

Rövidtávú következmények

A fegyverbeszerzések rövidtávon erősíthetik a kormányok legitimitását, a biztonságiasítás pedig megkönnyíti az állampolgári támogatás megszerzését. A fegyverkezés lehetőséget ad arra, hogy a kormányok a védelmi kiadások növelésével demonstrálják elkötelezettségüket a nemzeti érdekek védelme iránt. Belpolitikai szempontból a fegyverbeszerzések mindkét országban a nemzeti biztonság és a védelem megerősítését hangsúlyozzák. Szerbiában a sorkatonaság visszaállításának terve a társadalom érdeklődését is felkelti, és Vučić elnök szavai szerint az ország védelmét és elrettentő képességét szolgálja.⁵⁷ Horvátországban a védelmi kiadások növelése a nemzeti szuverenitás megerősítését jelentheti. A fegyverbeszerzések közvetlenül növelhetik a feszültségeket a két ország között. Mindkét fél esetében a fegyverkezési programok gyakran nem csak a hadsereg modernizálását célozzák, hanem a szomszédos országokkal való versengés részeként is értelmezhetők. Ez a feszültség különösen érzékeny lehet a történelmi múlt miatt, amely tele van konfliktusokkal és etnikai feszültségekkel. A Koszovóval való kapcsolatokban Szerbia védelmi ipari beszerzései válaszul értelmezhetők Pristina fegyverkezésére,⁵⁸ ami további incidensekhez vezethet. A nyugat-balkáni fegyverkezési verseny a Bosznia-Hercegovinában tapasztalható politikai feszültségek tükrében azért is figyelemreméltó, mert az önálló képességekkel alig rendelkező ország ütközőzónájává válhat a Szerbia és Horvátország közötti versenynek.

Rövidtávon a fegyverkezés hatással lehet a regionális biztonsági helyzetre is. A NATO és az EU által támogatott biztonsági intézkedések mellett a fegyverkezési verseny destabilizáló faktorként hathat a Balkánon, mivel a szomszédos országok is reagálni kényszerülhetnek a megerősödő katonai jelenlétre. Horvátország esetében a fegyvereladások, például Koszovónak,⁵⁹ a horvát–szerb viszonyrendszerbe illeszkednek, és a regionális hatalmi egyensúlyra gyakorolhatnak hatást.

⁵⁶ https://hu.wikipedia.org/wiki/Jugoszl%C3%A1v_N%C3%A9phadsereg

⁵⁷ Ármás,-Németh 2024, 3.

⁵⁸ Uo. 4–5.

⁵⁹ Uo. 5.

Hosszútávú következmények

A fegyverbeszerzések hosszútávon hozzájárulhatnak a politikai polarizáció fokozódásához mindkét országban. A belpolitikában a nacionalista retorika megerősödése várható, amely a közhangulatot is befolyásolhatja. Ez a polarizáció megnehezíti a két ország közötti párbeszédet, és akadályozhatja a kölcsönös bizalom kiépítését. A fegyverbeszerzések hosszútávon gazdasági terheket róhatnak a költségvetésekre, mivel a hadi kiadások csökkenthetik a szociális juttatásokra és fejlesztésekre fordítható forrásokat. Ez gazdasági elégedetlenséghez vezethet, amely politikai következményekkel is járhat.

Igazolva látjuk az első hipotézist, mely szerint a fegyverkezések hosszú távon befolyásolhatják a két ország nemzetközi kapcsolatait is. Szerbia és Horvátország különböző szövetségi rendszerekhez tartozik, és a fegyverbeszerzések jelzik a regionális hatalmi dinamikák változásait. A nemzetközi közösség, különösen az EU és a NATO, figyelemmel kíséri a helyzetet, és a fegyverkezési verseny fokozódása esetén további intézkedésekre kényszerülhet. Szerbia a keleti fegyverek beszerzésével erősíti kapcsolatait Oroszországgal és Kínával, ami a Nyugat-Balkán stabilitását érintő geopolitikai feszültségeket generálhat.⁶⁰ Mindezek mellett multivektorális külpolitikáját is erősítheti az által, hogy mind a keleti, mind a nyugati partnerekkel fenntartott kapcsolatokat is szem előtt tartja.⁶¹ Horvátország, mint az Európai Unió és a NATO tagja, inkább nyugati szövetségeseihez igazodva fejleszti védelmi képességeit, ami a régióban a nyugati érdekek megerősödését jelenti. Fentiekre tekintettel elmondhatjuk, hogy a Szerbiában és Horvátországban jelenleg megfigyelhető haderőfejlesztés olyan geopolitikai feszültségekhez vezethet, amelyek igazolják a tanulmány elején megfogalmazott hipotéziseket.

Következtetés

A szerb és horvát fegyverbeszerzések rövid- és hosszú távú következményei komplexek és sokrétűek. Miközben a belpolitikai stabilitás erősödése a kormányok számára előnyös lehet, a feszültségek növekedése és a politikai polarizáció hosszú távon komoly problémákat okozhat. A gazdasági következmények és a nemzetközi kapcsolatokra gyakorolt hatások szintén figyelmet érdemelnek. A jövőbeli fejlődések szempontjából kulcsfontosságú, hogy a két ország képes legyen párbeszédet folytatni és együttműködni a régió stabilitásának megőrzése érdekében.

⁶⁰ Harangozó 2020, 6.

⁶¹ Uo. 3.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ármás Julianna, Németh Ferenc 2024. *Felfegyverkezik a Balkán? A nemzetközi normák erodálásának vizsgálata a szerb-koszovói kapcsolatrendszerben*. Budapest: Magyar Külügyi Intézet.
- Balkanska Bezbednosna Mreža. <https://www.balkansec.net/post/novi-radar-vojske-srbije-vidi-do-rijeke-be%C4%8Da-i-ukrajine> (Letöltve: 2025. 04. 12.)
- Dassault Aviation hivatalos oldala <https://www.dassault-aviation.com/en/defense/rafale/> (Letöltve: 2024. 12. 07.)
- Davor Ivanković: Hrvatska kupila projektila SCALP EG, protubrodske Exocet, možda i Meteore. *Večernji list, Hrvatske* 2023. 10. 16. <https://www.morh.hr/wp-content/uploads/2023/10/2023-10-16-vl-1.pdf> (Letöltve: 2024. 12. 08.)
- Defense News: Serbia to buy 12 Rafale fighter jets in nod to European industry. <https://www.defensenews.com/global/europe/2024/08/30/serbia-to-buy-12-rafale-fighter-jets-in-nod-to-european-industry/> (Letöltve: 2024. 12. 06.)
- Defence Industry Europe: Serbia orders PULS rocket artillery systems, Hermes 900 drones from Elbit. <https://defence-industry.eu/serbia-orders-puls-rocket-artillery-systems-hermes-900-drones-from-elbit/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)
- Douglas Barrie: Air-to-air warfare: speed kills. *Military Balance Blog* <https://www.iiss.org/online-analysis/military-balance/2022/09/analysis-air-to-air-warfare-speed-kills/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)
- Dr. Harangozó Dániel 2020. *Semlegesség és „egyensúlypolitika” Szerbia katonai kapcsolataiban*. (KKI Elemzések) Budapest: Külügyi és Külgazdasági Intézet.
- Dusan Stojanovic: Serbia shows off new Chinese anti-aircraft missile system. | *Defense News* <https://www.defensenews.com/training-sim/2022/05/07/serbia-shows-off-new-chinese-anti-aircraft-missile-system/> (Letöltve: 2024. 12. 07.)
- Elbit Systems Awarded Contracts Worth Approximately \$335 Million to Supply Defense Systems to a European Country <https://www.elbitsystems.com/news> (Letöltve: 2025.04.12.)
- Földi László et al. 2018. Modernisation within the Hungarian Defence Forces. *Sobodni Vojska Izzivi*, 2018/3. 49–62.
- Global Defense News: China delivers FK-3 medium range air defense missiles to Serbia. <https://armyrecognition.com/news/army-news/2022/china-delivers-fk-3-medium-range-air-defense-missiles-to-serbia> (Letöltve: 2024. 12. 07.)
- Global Defense News: Croatia begins live fire training on US-supplied M2A2 Bradley fighting vehicles to increase combat readiness. <https://armyrecognition.com/news/army-news/2025/croatia-begins-live-fire-training-on-us-supplied-m2a2-bradley-fighting-vehicles-to-increase-combat-readiness> (Letöltve: 2025. 04. 13.)

- Government of the Republic of Croatia: Minister: Procurement of eight Black Hawk helicopters milestone for Croatia. <https://vlada.gov.hr/news/minister-procurement-of-eight-black-hawk-helicopters-milestone-for-croatia/42119> (Letöltve: 2025. 04. 12.)
- Government of Republic of Croatia: Rafale aircraft to arrive in Croatia in 2024. <https://vlada.gov.hr/news/rafale-aircraft-to-arrive-in-croatia-in-2024/32222> (Letöltve: 2024. 12. 08.)
- Government of the Republic of Croatia agrees to the procurement of HIMARS – Ministry of Defence of the Republic of Croatia. <https://www.morh.hr/en/the-government-of-the-republic-of-croatia-agrees-to-the-procurement-of-himars/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)
- Honvedelem.hu: Megérkezett az első MiG-21-es Horvátországba <https://honvedelem.hu/hatter/haditechnika/megerkezett-az-elso-felujitott-mig-21-es-horvatorszagba.html> (Letöltve: 2024. 12. 08.)
- JetFly: Használt Rafale F3R gépeket vásárol Horvátország, <https://www.jetfly.hu/legierok/hivatalos-hasznalt-rafale-f3r-gepeket-vasarol-horvatorszag> (Letöltve: 2024. 12. 06.)
- Jutarnji*: Vučić otkrio nove detalje o Rafaleima za Srbiju pa ispalio zanimljivu ‘informaciju’ o hrvatskim avionima: ‘Evo što oni mogu dobiti...’ <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/vucic-otkrio-nove-detalle-o-rafaleima-za-srbiju-pa-ispalio-zanimljivu-informaciju-o-hrvatskim-avionima-evo-sto-oni-mogu-dobiti-15504349> (Letöltve: 2024. 12. 07.)
- Krešimir Žabec: Nakon pakta Francuske i Srbije Hrvatska krenula u novu akciju: Dobivamo najmodernije Rafale i ubojite rakete!? https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/nakon-pakta-francuske-i-srbije-hrvatska-krenula-u-novu-akciju-dobivamo-najmodernije-rafalei-i-ubojite-rakete-15566894?cx_linkref=jl_home_g2_g3
- La Tribune*: La Serbie s'offre le Rafale de Dassault Aviation <https://www.latribune.fr/entreprises-finance/industrie/aeronautique-defense/la-serbie-s-offre-le-rafale-de-dassault-aviation-1005142.html> (Letöltve: 2024. 12. 07.)
- Le Point*: Pourquoi la vente de Rafale à la Serbie inquiète. https://www.lepoint.fr/monde/pourquoi-la-vente-de-rafale-a-la-serbie-inquiete-30-08-2024-2568961_24.php#11 (Letöltve: 2024. 12. 05.)
- Lockheed Martin: Croatia Triples Black Hawk Fleet with Purchase of Eight Additional Helicopters. <https://news.lockheedmartin.com/2024-07-12-Croatia-Triples-Black-Hawk-Fleet-with-Purchase-of-Eight-Additional-Helicopters> (Letöltve: 2025. 04. 13.)
- MBDA Systems: METEOR datasheet. <https://www.mbda-systems.com/products/air-dominance/meteor> (2025. 04. 12.)
- Military Watch Magazine*: Serbia Gets Egypt-Style Treatment With Downgraded Rafale Fighters: No Long Range Air to Air Missiles For French Jets. <https://militarywatchmagazine.com/article/serbia-downgraded-rafale-no-missiles> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

- Ministarsvo obrane Republike Hrvatske (A Horvát Köztársaság Védelmi Minisztériumának hivatalos oldala) Dokument otkriva: hrvatski Rafalei imat će istu opremu kao i francuski. <https://www.morh.hr/vecernji-list-dokument-otkriva-hrvatski-rafalei-imat-ce-istu-opremu-kao-i-francuski/> (Letöltve: 2024. 12. 08.)
- Ministry of Defence of the Republic of Croatia: Moderna Hrvatska vojna. <https://www.morh.hr/moderna-hrvatska-vojska/> (Letöltve: 2024.12.07.)
- Ministry of Defence of the Republic of Croatia: Modern i moćan besposadni sustav Bayraktar dolazi u Hrvatsku vojsku <https://www.morh.hr/moderan-i-mocan-besposadni-sustav-bayraktar-dolazi-u-hrvatsku-vojsku/> (Letöltve: 2025. 04. 13.)
- Ministry of Defence of the Republic of Croatia: Ministri Anušić i Pistorius potpisali Pismo namjere za nabavu novih moćnih Leoparda 2A8. <https://www.morh.hr/ministri-anusic-i-pistorius-potpisali-pismo-namjere-za-nabavu-novih-mocnih-leoparda-2a8/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)
- Ministry of Defence of the Republic of Croatia: The Government of the Republic of Croatia agrees to the procurement of HIMARS. <https://www.morh.hr/en/the-government-of-the-republic-of-croatia-agrees-to-the-procurement-of-himars/> (Letöltve: 2025. 04. 13.)
- Ministry of Defence of the Republic of Serbia: Powerful FK-3 missile system guards Serbian skies. <https://www.mod.gov.rs/eng/21907/mocni-raketni-sistem-fk-3-cuva-nebo-srbije21907> (Letöltve: 2025. 04. 12.)
- Naoružavanje: Nadograđujemo Rafale, kupujemo nove rakete i haubice... Anušić: 'Ne žurimo u koaliciju voljnih'. <https://www.nacional.hr/naoruzavanje-nadogradujemo-rafale-kupujemo-nove-rakete-i-haubice-anusic-ne-zurimo-u-koaliciju-voljnih/> (Letöltve: 2025. 04. 13.)
- Nova Ekonomija: Prvi „rafal“ u Srbiji 2028. godine: Poznato kad stižu svi francuski avioni. <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/prvi-rafal-u-srbiji-2028-godine-poznato-kad-stizu-svi-francuski-avioni> (Letöltve: 2025. 04. 12.)
- Oružane Snage Republike Hrvatske (A Horvát Köztársaság Fegyveres Ereje): Borbeni Avioni m1g-21bis D
https://www.osrh.hr/#rubData/HTML/HR/RAZNO/NAORU%C5%BDANJE/20150227_ZZ_Borbeni_avioni/Borbeni_avioni_HR.htm (Letöltve: 2024. 12. 08.)
- Oružje Online: Srbija uvodi u operativnu upotrebu novi radar dalekog dometa GM-400 Alfa, francuske kompanije Thales. <https://oruzjeonline.com/2025/01/28/srbija-uvodi-u-operativnu-upotrebu-novi-radar-dalekog-dometa-gm-400-alfa-francuske-kompanije-thales/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)
- Petar Vojinovic: Srpski ugovor za nabavku Rafala podrazumeva opsežnu industrijsku saradnju sa francuskim kompanijama, planira se integracija srpskog preciznog naoružanja vazduh-zemlja. <https://tangosix.rs/2025/28/03/ekskluzivno-srpski-ugovor-za-nabavku-rafala-podrazumeva-opseznu-industrijsku-saradnju-sa-francuskim-kompanijama-planira-se-integracija-srpskog-preciznog-naoruzanja-vazduh-zemlja/> (Letöltve: 2025. 04. 12.)

Serbia's Arms Deals Show It's Tilting Away From Russia and Toward China | Foreign Policy
<https://foreignpolicy.com/2022/05/11/serbias-arms-deals-show-its-tilting-away-from-russia-and-toward-china/> (2024. 12. 08.)

Vecernji list: Hrvatska je izgubila osam MiG-ova 21. Tri su aviona oborena u ratu, a pet tijekom vježbi. <https://www.vecernji.hr/vijesti/hrvatska-je-izgubila-osam-mig-ova-21-tri-su-aviona-oborena-u-ratu-a-pet-tijekom-vjezbi-1157149> (Letöltve: 2024. 12. 08.)

Vojske Srbije | Naoružanje Vojske Srbije. https://www.vs.rs/sr_lat/o-vojsci/naoruzanje (Letöltve: 2024. 12. 07.)

World Aviation Defense & Security News: Serbia orders nine H145M light utility rotorcraft from Airbus Helicopters. <https://armyrecognition.com/news/aerospace-news/2016/serbia-orders-nine-h145m-light-utility-rotorcraft-from-airbus-helicopters> (Letöltve: 2025. 04. 13.)